ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних, професора Кузьменко Оксани Володимирівни, на дисертацію Шумейко Тетяни Анатоліївни «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Зброя є невід'ємним засобом сучасного суспільства. З моменту виникнення на планеті Земля, «людина розумна» розпочала боротьбу за виживання, основним засобом досягнення чого стала зброя та інші засоби «розумної діяльності» людини. За допомогою зброї людина здобувала їжу, боролося з конкурентами в дикій природі та собі подібними, за домінування на території, матеріальні цінності, жінок тощо. Не дивно що в одній із найбільш логічних мовах світу, англійській, позначення кисті руки і зброї вимовляються і пишуться однаково – arm. Іншими словами, зброя визначалась як єдине ціле з рукою охотника чи воїна. Зрозуміло, що в умовах сьогодення не всі люди ходять зі зброю, однак вони продовжують її широко використовувати з метою полювання, спорту, задоволення культурних інтересів, самооборони, забезпечення правоохоронної діяльності і, на жаль, для вбивства таких же людей, зокрема найактивніше – у період ведення війн. Відповідно зброя є об'єктивною реальністю, тож важливим завданням будь-якої сучасної держави є формування та реалізація державної політики у сфері її використання. Таким чином, дисертаційне дослідження Шумейко Тетяни Анатоліївни на тему: «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні» вбачається актуальним та своєчасним.

Обраний напрям дослідження узгоджується зі Стратегією національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021; Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 червня 2016 року

№ 474-р, Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ України до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 року № 1023-р, Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 25 березня 2021 року № 121/2021, Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 роки, затверджених постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідницької роботи Науково-дослідного інституту публічного права на тему «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0115U005495).

Мета роботи полягає в тому, щоб на підставі аналізу чинного законодавства, доктринальних положень адміністративно-правової науки сформулювати науково обґрунтовані засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні, а також визначити оптимальні та пріоритетні шляхи розв'язання наявних проблем у досліджуваній сфері з урахуванням національних правових традицій і досвіду зарубіжних держав.

Об'єкт та предмет дослідження сформульовані вдало і відповідають вимогам МОН України. Методологічною основою дослідження стали загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Їх застосування обумовлено системним підходом, що дало дисертантці можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту і юридичної форми.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертаційна робота є однією з перших у сучасній доктрині адміністративного права України праць, у якій системно досліджено теоретичні та практичні питання формування і реалізації державної політики у сфері обігу зброї з урахуванням останніх змін, що були внесені до законодавства про обіг зброї в Україні, змін, яких зазнало вторинне законодавство ЄС у сфері контролю за цивільним обігом вогнепальної зброї, а також тенденцій у напрямі звуження прав і свобод громадян у вказаній

сфері, що активізувались у державах – членах ЄС та в США у 2017–2021 рр. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку науково-теоретичних положень і висновків, а також актуальних пропозицій щодо внесення змін до діючого законодавства України та до зареєстрованих у парламенті законопроєктів про обіг зброї.

Робота містить низку цікавих наукових та практичних положень. Насамперед, особливої уваги заслуговує висновок дисертантки про те, що місце адміністративного законодавства в нормативно-правовому забезпеченні формування та реалізації державної політики у сфері ОЗ в Україні визначається тим, що адміністративне законодавство: 1) у частині, що стосується сфери ОЗ, урегульовує процеси та відносини, діяльність державних органів, котрі формують і реалізують державну політику у сфері ОЗ, а також відносини суб'єктів публічної адміністрації з іншими суб'єктами, на яких поширено норми адміністративного законодавства у сфері ОЗ; 2) становить нормативну основу, на якій вибудовується кримінально-правовий режим заборони незаконного ОЗ; 3) визначає особливості перебігу цивільно-правових (а також господарсько-правових) відносин у сфері ОЗ (стор.120).

Варто погодитись із думкою здобувачки про те, що функціями адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері ОЗ в Україні є соціально обумовлені та в нормативно-правовий спосіб визначені, цілісно спрямовані на виконання обсягу завдань цього адміністративно-правового механізму напрями безпосереднього впливу на правовідносини (процеси) у сфері ОЗ, на суб'єктів цих відносин (процесів) та на функціонування суб'єктів формування та/або реалізації державної політики у відповідній сфері. Систему цих функцій становлять: стратегічно-цільова, нормативно-забезпечувальна, соціальна, стимулююча, контрольно-наглядова, коригувальна, антикорупційна й інформаційна функції (с.199).

Цікавим з теоретичної точки зору є те, що дисертанткою було доведено, що систему методів реалізації адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері ОЗ в Україні утворюють:

1) загальні методи: а) переконання (систематична агітаційно-пропагандистська робота; інформування про стан ОЗ, формування та реалізації державної політики у цій сфері; заохочення правомірної поведінки; профілактична бесіда з кадрами суб'єктів формування та/або реалізації державної політики в зазначеній сфері тощо); б) примус (політико-правового, адміністративного й дисциплінарного характеру); в) контролю та нагляду; 2) спеціальні методи: а) пізнавально-програмувального характеру (системного аналізу, прогнозування та моделювання); б) організаційно-правового характеру (закони, укази, накази, постанови, інструкції тощо) (с.256-257).

Варто відмітити авторську думку стосовно того, що парламентський контроль за реалізацією державної політики у сфері ОЗ нині є правом ВР України, яке реалізують переважно Комітет з питань правоохоронної діяльності, а також народні депутати України. Оскільки контроль полягає не лише у фіксуванні порушень законодавства та фактів неналежного виконання законодавства, а й у безпосередньому впливі на порушників правопорядку, проблематичним постає механізм впливу на посадових осіб суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері ОЗ, які перешкоджають здійсненню контролю та/або не виконують законних вимог комітету ВР України, народних депутатів України. Для розв'язання цієї проблеми необхідно внести зміни до абзацу 6 ч. 2 ст. 33-2 Закону України «Про комітети Верховної Ради України», у якому буде: 1) розширено коло державних органів, щодо посадових осіб яких можливе ініціювання комітетом питань про притягнення до дисциплінарної відповідальності за невиконання (неналежне виконання) вказівок (рекомендацій) комітету; 2) визначено варіанти реагування на дисциплінарну ініціативу комітету (с.372).

Разом з тим, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень, зокрема:

1. Досліджуючи поняття та елементи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні здобувачка робить низку цікавих висновків. Зокрема, авторкою було:

запропоновано власне визначення поняття адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї, а також окреслено його мету, завдання та функції (стор.152). Разом із тим, здобувачці варто було більш змістовно підійти до визначення характерних особливостей механізму адміністративно-правового забезпечення обігу й застосування зброї в Україні.

2. В ході проведення наукового дослідження дисертантка неодноразово використовує термін «незаконний обіг зброї», що враховуючи специфіку піднятої у дисертації проблематики, є цілком логічним. А відтак, хотілося б уточнити позицію Тетяни Анатоліївни стосовно сутності даного терміну.

3. У підрозділі 4.2 дисертантка досить багато уваги приділила характеристиці дозвільних процедур реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні, що є цілком зрозумілим та виправданим. Зокрема, досить цікавою є проведена класифікація вказаних процедур. Разом із тим, додатково хотілося б уточнити позицію Тетяни Анатоліївни про те, для чого взагалі потрібна дозвільна система у сфері обігу та застосування зброї, чи є вона наразі ефективної, чи потребує реформування?

4. Авторці дисертаційного дослідження варто було більш змістовно обґрунтувати свою наукову позицію стосовно того, що громадський контроль за реалізацією державної політики у сфері ОЗ як інститут демократичної держави в умовах юридичної невизначеності його здійснення може становити безпекові ризики (зокрема корупційного характеру) для формування та реалізації державної політики у відповідній сфері, що буде посилено в умовах легалізації цивільного обігу вогнепальної зброї (наприклад, у вигляді корупційного лобізму виробників і продавців зброї) (с.372-373).

5. Здобувачка цілком слушно наголошує на необхідності створення та затвердження підзаконних актів, які сприятимуть оптимізації формування та реалізації державної політики у сфері ОЗ, зокрема: а) Державної програми з детінізації ОЗ в Україні на період до 2030 року; б) наказу МВС України «Про придбання зброї, боєприпасів і спеціальних засобів окремими державними

органами», що буде уніфікованим (узагальненим) підзаконним актом, норми якого замінять низку наказів, які наразі регулюють відповідні правовідносини; в) наказу МВС України «Про Державний реєстр обігу зброї» (результатом цього буде створення та введення в дію такого реєстру) (с.374). Разом із тим, щоб вказані пропозиції мали більше практичне значення, авторці у додатках до дисертації варто було навести проєкти цих нормативно-правових актів.

Вищенаведені зауваження, які в певній мірі носять характер побажань і не впливають на загальну позитивну оцінку якості виконаної дисертанткою роботи. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в цій дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий вклад авторки в юридичну науку. Вдалий і логічно поєднаний вибір у дослідженні питань, їх актуальність, розумне співвідношення теоретичних міркувань та прикладів з практики, чіткість викладу матеріалу, аргументованість наукових висновків і узагальнень свідчать про значний науковий рівень проведеного дослідження та його практичне значення.

Зміст дисертаційної роботи висвітлений достатньо повно, виклад запропонованих в роботі положень базується на ґрунтовному опрацюванні літературних джерел із проблематики дисертаційного дослідження. Авторка сформулювала свої висновки, які здатні стати значним внеском у розвиток вітчизняного адміністративного права та законодавства.

Основні положення дисертації, висновки та рекомендації оприлюднено на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях: «Пріоритетні напрямки розвитку правової системи України» (м. Київ, 14–15 листопада 2018 р.), «Проблемні питання, досягнення та інновації фундаментальних та прикладних досліджень» (м. Київ, 09–10 лютого 2019 р.), «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (м. Київ, 17–18 липня 2019 р.), «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 15–16 вересня 2020 р.), «Сучасні проблеми юридичної науки в Україні» (м. Київ, 17–18 березня 2020 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі» (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.).

Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та автореферат оформлено відповідно до вимог, встановлених МОН України.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційній роботі положення застосовано та в майбутньому може бути використано в: *науково-дослідній роботі* – для подальших наукових досліджень, присвячених адміністративно-правовим засадам формування та/або реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні та зарубіжних державах (акт впровадження в науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ від 26 січня 2022 р.); *правотворчій діяльності* – у межах удосконалення нормативно-правової основи адміністративно-правового механізму формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї, удосконалення зареєстрованих у парламенті законопроєктів про обіг зброї в Україні; *правозастосовній діяльності* – для вдосконалення процесу здійснення дозвільних, контрольно-наглядових та інших адміністративних процедур у сфері обігу зброї, а також перебігу інших адміністративно-правових відносин стосовно зброї; *освітньому процесі* – у системі професійної освіти працівників правоохоронних органів і професійних публічних службовців, у процесі підготовки методичних розробок, підручників, а також навчальних посібників з курсів: «Адміністративне право», «Порівняльне адміністративне право», «Правове регулювання обігу зброї», «Адміністративно-правовий режим обігу зброї», під час викладання навчальних дисциплін, пов'язаних з проблематикою правового регулювання обігу зброї в Україні та в зарубіжних державах (акт впровадження в освітній процес Національної академії внутрішніх справ від 27 січня 2022 р.).

Вказане дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретну

наукову проблему – вдосконалення адміністративно-правових засад формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні.

Наведене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Шумейко Тетяни Анатоліївни «Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері обігу зброї в Україні» виконане на належному науково-теоретичному рівні, є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову проблему, яка має суттєве значення для науки адміністративного права, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю і обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного
та фінансового права
Юридичного інституту
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені Вадима Гетьмана» **Оксана КУЗЬМЕНКО**

Підпис Оксана Кузьменко
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів
Державний вищий навчальний заклад
"Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана"
Н. Черепанчук
«____» _____ 20____ р.